JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Nissi, Riikka

Title: Tekstin tulkinta nuorten aikuisten raamattupiirikeskusteluissa. Väitöksenalkajaisesitelmä Jyväskylän yliopistossa 11.12.2010

Year: 2011

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Kotikielen Seura, 2011

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Nissi, R. (2011). Tekstin tulkinta nuorten aikuisten raamattupiirikeskusteluissa. Väitöksenalkajaisesitelmä Jyväskylän yliopistossa 11.12.2010. Virittäjä, 115(1). http://ojs.tsv.fi/index.php/virittaja/article/view/4038/3787

Totuuden jäljillä

Riikka Nissi

Väitöksenalkajaisesitelmä Jyväskylän yliopistossa 11. joulukuuta 2010

Kun tämä lektio päättyy, käynnistyy tässä salissa keskustelu, joka käydään tekstistä – kirjoittamani väitöskirjan tekstistä. Käymme teokseni läpi kannesta kanteen, ja puheemme tulee olemaan täynnä viittauksia siihen ja siinä esitettyihin asiaintiloihin. Vuoropuhelumme ytimessä on siis kirjoitettu teksti, jonka ympärille puheemme kietoutuu. Tältä osin väitöstilaisuus muistuttaakin muita arkielämämme tilanteita: tekstit eri muodoissaan ovat arjessamme alati läsnä. Jokapäiväinen elämämme ja arkinen vuorovaikutuksemme on tekstien kyllästämää, ja näiden tekstien keskeisen sanoman selvittäminen on toimintamme kannalta usein tärkeää, jopa välttämätöntä. Kohtaamamme tekstit eivät ole meille kuitenkaan samoja: ne aukaisevat meille erilaisia ovia, me astumme sisään niiden maailmaan eri tavoin.

On myös tekstejä, joilla on eri kulttuuripiirien vaihtelevien kirjallisten tuotosten joukossa erityinen asema. Näitä ovat maailmanuskontojen pyhät kirjoitukset, kirjalliset kaanonit, joissa kiteytyvät kulttuuriyhteisöjen vuosituhantiset perinteet, käsitykset maailmanjärjestyksestä sekä eettiset ohjenuorat ihmiselämälle. Raamattu on yksi näistä suurista kanonisista kokoelmista. Parituhatvuotisen historiansa aikana sen vaikutus ympäröivään kulttuuriin ja yhteiskuntaan on ollut valtaisa, ja sen kirjoitusten ympärille on muotoutunut rikas ja monisäikeinen tulkintaperinne.

Nykyään Raamattu tai sen osa on käännetty yli 2000 kielelle. Maailmassa on satoja ja tuhansia kristillisiä kirkko- ja uskontokuntia. Omankin maamme evankelis-luterilaisen kirkon sisällä vaikuttaa useita omaleimaisia herätysliikkeitä. Kenellä näistä suuremmista ja pienemmistä yhteisöistä ja niiden toimijoista on esitettävänään oikea tulkinta Raamatusta? Tämä on kysymys, jonka vuoksi kristillisessä maailmassa on kiistelty kiivaasti, laadittu julistuksia, jakauduttu ja liitytty taas yhteen.

Ja tähän kysymykseen nivoutuu myös oma väitöskirjani. Siinä ei kuitenkaan esitetä tulkintaa Raamatun kirjoituksista, vaan tarkastellaan, miten tämänkaltaisen kanonisen tekstin tulkintatyö on organisoitu eräässä uskonnollisessa vuorovaikutustilanteessa, eräiden uskonnollisten yhteisöjen parissa. Tutkimukseni käsittelee herätyskristillisten nuorten aikuisten raamattupiirikeskusteluja, joissa osallistujien kes-

keisimpänä tehtävänä on juuri merkityksen löytäminen heidän pyhänä pitämälleen tekstille. Millä tavoin tällaista tulkintatyötä tehdään? Minkälaisten kielellisten käytänteiden varaan se nojautuu? Kenen toimesta tekstistä tehdyt tulkinnat muodostuvat? Millä perusteella?

Kun tutkimukseni käynnistyi, oli kiinnostuksen kohteenani väljästi se, millä tavoin kieli rakentaa ja ylläpitää ihmisyhteisöjä ja niiden vaihtelevia maailmankuvia. Tätä kautta päädyin pohtimaan juuri uskonnollisen kielen olemusta. Uskontoa lähestyin alusta alkaen kulttuurisena järjestelmänä, joka tarjoaa kehikon ympäröivän todellisuuden tulkintaan ja joka nojaa ennen muuta erotteluun pyhän ja profaanin elämänalueen välillä. Tahdoin tietää, mikä on kielen osuus tällaisen uskomus- ja kulttuurijärjestelmän ylläpidossa. Vaikka uskonnollinen kokemus onkin syvästi henkilökohtainen, on uskonto itsessään kuitenkin yhteisöllinen ilmiö, joka välittyy yksilöltä toiselle kielen ja vuorovaikutuksen avulla. Puhuttuun uskonnolliseen kieleen kohdistunut aiempi tutkimus oli käsitellyt erityisesti saarnoja ja niiden retoriikkaa, mutta tällaisia muodollisia, monologisia ja julkisia kielimuotoja enemmän itseäni kiinnostivat yksityiset ja epäviralliset kokoontumiset, joissa osanottajat neuvottelevat yhteisen maailmankuvansa rajoista osana kasvokkaista vuorovaikutusta. Ajattelin myös, että jos uskonnollinen järjestelmä rakentuu tietyn kirjallisen kaanonin ympärille, ei ole merkityksetöntä, kuinka tätä tekstiä tulkitaan ja kuinka siitä keskustellaan: kanoniseen tekstiin kohdistuva yhteisöllinen tulkintatoiminta lienee uskonnollisen kielenkäytön keskeisintä ydintä.

Näin läksin nauhoittamaan lehti-ilmoituksen perusteella löytämiäni raamattupiiritapaamisia ja tekemistäni tallenteista väitöskirjamateriaalikseni valikoitui Suomen Evankelisluterilaisen Opiskelija- ja Koululaislähetyksen sekä Evankelisten Opiskelijoiden kokoontumisia. Nauhoittamani raamattupiirit ovat näiden yhteisöjen viikoittaisia tapaamisia, joissa pieni ryhmä nuoria aikuisia kokoontuu yhteen lukemaan Raamattua sekä keskustelemaan lukemastaan tekstistä.

Kävi pian ilmi, että raamatuntulkinnasta ja erilaisista raamattunäkemyksistä oli olemassa suuri määrä aiempaa tutkimusta eri tieteenalojen – erityisesti teologian – parissa. Mietin, mitä oma tutkimukseni voisi vielä tuoda tähän aihepiiriin nimenomaan kielentutkijan näkökulmasta.

Tiedämme arkikokemuksemmekin perusteella, että Raamattua lukiessa on mahdollista soveltaa erilaisia tulkintatapoja, kuten kirjaimellista tai vertauskuvallista tulkintatapaa. Mutta – tulkinta on aina jonkun tekemä. Kenen? Missä kontekstissa se on syntynyt? Kun aloin tarkastella nauhoittamieni raamattupiirien tulkintatyötä, tulin yhä vähemmän kiinnostuneeksi siitä, minkälaista tulkintatapaa osanottajat soveltavat tai minkälaisiin käsityksiin he päätyvät, ja yhä enemmän kiinnostuneeksi siitä, miten tulkinnat ylipäänsä rakentuvat ihmisten keskinäisessä toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Huomioni alkoi ohjautua lopputuloksesta kohti prosessia, tulkinnan muodostumisen prosessia: aloin tutkia sitä, millä tavoin osallistujat koostavat yhteistoimin tulkintoja Raamatun tekstille aikapaikkaisessa keskustelukontekstissa.

Olin yhtäaikaisesti tämän kanssa tutustunut etnometodologiseen keskustelunanalyysiin. Keskustelunanalyysi on tutkimusmenetelmä, joka tarkastelee ihmisten keskinäistä vuorovaikutusta ja sen järjestyneisyyttä: sen huomio kohdistuu puheenvuoro puheenvuorolta etenevään keskusteluun, siinä toistuviin toimintoihin ja niiden jäsen-

tymiseen suhteessa toisiinsa sekä siihen, millä tavoin keskustelijat rakentavat erilaisia sosiaalisia tilanteita vuorovaikutuksensa avulla.

Ihminen on sosiaalinen olento, ja tässä on sen olennon alkukoti: kasvokkaisessa, arkisessa, jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa. Me tulkitsemme ympäröivää todellisuutta erilaisista lähtökohdista käsin, eikä meillä ole pääsyä toistemme sisäiseen maailmaan muutoin kuin sen kautta, mikä on vuorovaikutuksessamme ilmituotuna, julkisena ja ääneen puhuttuna. Keskinäinen ymmärryksemme mahdollistuu keskustelun kautta. Kielenkäytön avulla me myös rakennamme ympäröivää todellisuutta ja yhteisiä tulkintojamme siitä: me luomme vuorovaikutuksessamme jokapäiväisen elämämme vaihtelevat sosiaaliset tilanteet ja niihin kytkeytyvät identiteetit. Tällä tavoin me puhumme itsemme ja oman maailmamme eloon. Myös yhteiskunnan erilaiset vakiintuneet institutionaaliset tilanteet rakennetaan vuorovaikutuksen keinoin. Tällöin jokapäiväistä, arkista keskustelua ja sen rakenteita rajoitetaan ja muunnellaan niin, että sen avulla voidaan suorittaa erilaisia institutionaalisia tehtäviä, kuten juuri uskonnollisen yhteisön parissa ritualisoitunutta Raamatun tulkintaa.

Keskustelunanalyysi sopi menetelmänä erityisen hyvin omaan tutkimukseeni: sen avustamana saatoin pilkkoa raamattupiireissä ilmenevän tulkintaprosessin pienempiin analyyttisiin osiin ja ryhtyä selvittämään, minkälaisin kielellisin käytäntein keskustelijat koostavat Raamatusta tehtäviä tulkintoja vaihe vaiheelta, puheenvuoro puheenvuorolta osana ajallisesti etenevää vuorovaikutusta ja puhetoimintaa. Laajemmin keskustelunanalyysi antoi näin myös välineet tarkastella osanottajien yhteisen merkitystodellisuuden muotoutumista kielellisessä vuorovaikutuksessa.

Ensimmäiseksi kiinnitin kuitenkin huomiota siihen, etteivät raamattupiirit ole mikään yhtenäinen ja jakamaton kokonaisuus. Sen sijaan ne koostuvat erilaisista toiminnallisista jaksoista, kuten kuulumisien vaihdosta, kahvittelusta ja arkisesta rupattelusta, alkurukouksesta sekä viimein Raamatun tekstin lukemisesta ja siitä käytävästä keskustelusta eli itse raamattupiiri-istunnosta. Tulin hyvin kiinnostuneeksi siitä, mikä muuttuu, kun osallistujat siirtyvät toiminnallisesta kokonaisuudesta toiseen. Kuinka he ylipäänsä toteuttavat nämä siirtymät? Tarkastelemalla näitä kysymyksiä aloin oivaltaa, millä tavoin osanottajat luovat keskustelukäytänteitään muokkaamalla toimintaedellytykset kokoontumisensa keskeiselle päämäärälle, Raamatun yhteiselle tarkastelulle.

Ennen istunnon alkamista osallistujat järjestävät siten spatiaalisen tilansa asettautumalla pöydän ympärille ja ottamalla Raamatut esille sekä vakiinnuttavat vuorovaikutukseen yhden, jaetun keskustelukentän ja yhteisen fokuksen. Alkurukouksessa osanottajat pyytävät apua tekstin tulevaan tarkasteluun ja eksplikoivat näin raamattupiiri-istunnon institutionaalisen tehtävän sekä sen, että tulkintatyö tapahtuu nimenomaan uskonnollisesta tulkintakehyksestä käsin. Kaikki nämä keinot rajaavat raamattupiiri-istunnon erityiseksi vuorovaikutustilanteekseen ja leikkaavat sen irti tavanomaisesta, arkisesta elämismaailmasta ja sen arkisista tulkintakehyksistä.

Itse raamattupiiri-istunnon leimaa-antavin piirre on puolestaan se, että sen vuorovaikutus kytkeytyy yhteen käsiteltävän tekstin kanssa: Raamatun oma, tekstuaalinen rakenne kietoutuu osaksi istunnon keskustelua ja osanottajien puhetta. Löysinkin istunnosta tekstiin kiinnittyvän keskustelurakenteen, tulkintasekvenssin, jonka kuluessa osallistujat ottavat käsiteltäväkseen jonkin tekstikohdan, neuvottelevat sen merkityk-

sestä ja tuovat sitten sekvenssin päätökseen aloittaen jälleen uuden tulkintasekvenssin. Tämän toistuvan, säännönmukaisen rakenteen varassa he käyvät läpi kulloisenkin raamatunkatkelman kohta kohdalta.

Otin tästä tulkintasekvenssistä tarkemman analyysini kohteeksi ensin tavan, jolla osallistujat voivat nostaa jonkin tekstikatkelman keskustelun uudeksi puheenaiheeksi. Se, miten uusi topiikki aloitetaan, on merkityksellistä, sillä erilaiset aloitustavat luovat erilaiset mahdollisuudet keskustelun jatkolle ja puheenaiheen yhteiselle kehittelylle: on eri asia, ryhtyykö puhuja käsittelemään jotain tekstikohtaa esimerkiksi kertomalla muille, mitä se tarkoittaa, vai kysymällä heiltä, mitä se heidän mielestään tarkoittaa. Tarkastelin erilaisia keinoja, joiden avulla aloittajat voivat osoittaa käsiteltävän tekstin joko tulkinnallisesti selväksi tai ongelmalliseksi ja avata näin keskustelun muille osanottajille erilaisia paikkoja yhtyä tulkinnan tekoon.

Toiseksi tutkin erimielisyyttä, jota osallistujat ilmentävät keskustelussa aiemmin esitettyä tulkintaa kohtaan. Huomasin pian, että erimielisyyttä esiintyy näissä keskusteluissa kaikkiaan paljon: erimielisyys vaikutti olevan tulkintasekvenssien olennainen toiminto. Tarkastelin sitä, millä tavoin keskustelijat saattavat torjua edeltävän tulkinnan ja miten erimielisyyttä käytetään tuottamaan uudenlaisia näkökulmia meneillään olevaan tulkintatyöhön. Tähän liittyen tutkin myös sitä, miten tällaisessa erimielisyystilanteessa rakentunut kiista saadaan ratkaistua ja miten osallistujat suhteuttavat erilaiset tekstiä koskevat näkemykset toisiinsa. Ymmärsin, että tulkintatyö saattaa johtaa tässä erilaisiin ratkaisuihin ja että tämä on puolestaan liitoksissa siihen, minkälaisin kielellisin keinoin kilpailevat tulkintaversiot on keskusteluun tuotu: toiset erimielisyysvuorot torjuvat aiemman tulkinnan suorasanaisesti ja pakottavat osanottajat valitsemaan esitettyjen näkemysten välillä, kun taas toiset avaavat joustavammin paikkoja erilaisille vaihtoehtoisille tulkinnoille.

Näiden lisäksi tarkastelin myös perustelukeinoja, joiden avulla osallistujat tukevat esittämiään näkemyksiä ja tuovat niiden sisäisen logiikan kaikkien keskustelijoiden nähtäville. Käyttämiensä perustelukeinojen avulla osanottajat ilmentävät suuntautumistaan tietämisen konventioihin, käsityksiään siitä, mitä he voivat tekstin tulkinnan yhteydessä tietää ja millä perusteella. Analysoimalla istunnoissa käytettyjä perustelukeinoja saatoin näin vielä syventää ymmärrystäni siitä, minkälaista tekstin tulkintaperinnettä näissä tilanteissa harjoitetaan ja luodaan.

Kaiken kaikkiaan tutkimani eri keskustelukäytänteet rakentavat raamattupiiri-istunnosta omaleimaisen vuorovaikutustilanteen, jossa puheen ja toiminnan ytimessä on Raamatun yhteinen tarkastelu ja jossa osanottajien käyttämät keskustelukäytänteet ja kielelliset keinot on nimenomaan valjastettu palvelemaan tätä tehtävää. Tältä osin työlleni löytyi juuri keskustelunanalyysin parista läheinen vertailukohde, Esa Lehtisen (2002) väitöskirja, joka käsitteli niin ikään Raamatun tulkintaa aidossa, monen hengen välisessä keskustelussa. Lehtisen tutkimat adventistien raamatuntutkistelut poikkesivat kuitenkin merkittävällä tavalla omasta aineistostani, sillä niissä tulkintatyö oli järjestetty luokkahuonevuorovaikutuksen tapaan: keskustelua johti opettaja, joka kysyi muilta osallistujilta kysymyksiä ja edelleen evaluoi saamiaan vastauksia.

Oman aineistoni keskustelukäytänteet näyttäytyivät varsin toisenlaisina. Niiden vuorottelu on vapaata ja osallistujilla on yhtäläiset oikeudet ottaa osaa keskusteluun

ja tulkinnan tekoon. Käsiteltävää aihealuetta ei ole liioin päätetty ennalta, vaan tekstiä koskevat tarkastelunäkökulmat, tulkinnalliset ongelmat ja niiden ratkaisut syntyvät spontaanisti osanottajien yhteistyössä keskustelun kuluessa. Istunnot on siis organisoitu niin, ettei kukaan tulkitse tekstiä yksin muille, vaan että sille koostetaan merkitys yhdessä pohtien samalla, kun istuntojen vuorovaikutuskäytänteet antavat runsaasti tilaa yksilön omalle oivaltamiselle ja tekstin omakohtaiselle lähestymiselle. Tutkimieni istuntojen tulkintatyö on leimallisesti yhteistoiminnallista, dialogista ja ei-hierarkkista.

Tämä johti minut pohtimaan tutkimieni raamattupiirien luonnetta omanlaisinaan itseopiskelu- ja vertaisryhminä. Aloin ajatella, että raamattupiirit tarjoavat paikan, jossa osallistujat saattavat aktiivisesti soveltaa ja opetella tietyn tulkintakehyksen mukaista tekstin merkityksellistämistä ja rakentaa ja ylläpitää näin uskonnollista identiteettiään. Kirjani nimi *Totuuden jäljillä* pyrkii kuvaamaan juuri tätä: raamattupiirikeskusteluissa on kyse osallistujien omasta aktiivisesta tulkintatyöstä, jossa he harjoittavat tekstin tulkintaa tyypillisesti juuri uskonnollisesta perspektiivistä käsin: osanottajat opettelevat esimerkiksi ohittamaan arkiset syy–seuraus-ketjut ja löytämään tekstin odotuksenvastaiset, arkitulkinnoista poikkeavat ulottuvuudet.

Toisaalta kirjani nimi viittaa laajemmin myös siihen, että osallistujat pyrkivät paitsi löytämään totuuden tekstille myös löytämään totuuden tekstistä. Raamatun tekstin tarkastelu saattelee osanottajat ihmisen eksistenssiä koskevien kysymysten äärelle: keitä me olemme, mistä tulemme ja minne menemme, mitä me ajattelemme ympäröivästä todellisuudesta ja ihmisen olemassaolosta? Nämä keskustelut ovat perimmäisten kysymysten keskusteluja, ja näiden kysymysten pohdinta mahdollistuu kanonisen tekstin tarkastelun avulla. Raamatun yhteisellä tulkinnalla on istuntojen vuorovaikutuksessa takanaan siten vielä muita institutionaalisia tehtäviä, kuten osallistujien itserefleksiivisen identiteettityön tukeminen. On myös huomattava, että tutkimani raamattupiirit kuuluvat leimallisesti osanottajiensa yhteen elämänvaiheeseen: ne ovat opiskelijatoimintaa, johon osallistutaan yleensä vain myöhäisnuoruuden ja varhaisaikuisuuden ajan, aikana, jolle on muutoinkin tyypillistä oman elämänpaikan ja -tarkoituksen hakeminen. Näillä raamattupiirikeskusteluilla on tässä kohtaa osallistujiensa elämänkaarta oma, institutionaalinen paikkansa.

Tutkimukseni lähti liikkeelle hyvin laajoista ja selkiytymättömistäkin näkymistä kulkien kohti rajatumpia tarkastelukohteita. Työni lopussa perspektiivini on kuitenkin liikahtanut jälleen yleisempiin ja monisyisempiin näköaloihin uskonnollisesta vuorovaikutuksesta. Ehkä tutkimuksellani on annettavaa vielä tätäkin laajemmin. Vaikka tarkastelenkin varsin spesifiä kielenkäyttötilannetta ja juuri tietyn vuorovaikutustilanteen toimintalogiikkaa, voi työni katsoa lisäävän myös yleistä ymmärrystä ihmisen sosiaalisen elämän vuorovaikutuksellisesta organisoitumisesta – juuri siitä, miten vaihtelevia kulttuurisia järjestelmiä rakennetaan, muokataan ja ylläpidetään kielen ja vuorovaikutuksen avulla. Me sopeudumme ja sosiaalistumme elämämme aikana moniin erilaisiin toimintayhteisöihin ja niille ominaisiin kielenkäyttötapoihin. Näitä vaihtelevia sosiaalistumisprosesseja voi käsitellä kulttuuriin kasvamisen prosesseina: yksilöt sosiaalistuvat ympäröivään kulttuuriin ja kulttuuri kehittyy heidän toimintansa myötä.

Vastaavasti tutkimani raamattupiirikeskustelut ovat tietyn yhteisön ja kulttuurijärjestelmän sekä siihen liittyvän tulkintaperinteen rakentamista, ja samalla tämän yhtei-

sön jäsenyyteen kasvamista. Tämän toiminnan ytimessä on pyhän tekstin tulkintatyö, joka tapahtuu aina ajallisesti etenevässä, paikallisessa keskustelukontekstissa, erilaisten kielellisten keinojen varassa. Samalla se kuitenkin kiinnittyy myös monin säikein osallistujien yhteiseen historiaan ja heidän laajempaan sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiinsa sitoen nämä keskustelut osaksi raamattupiirien jatkumoa ja osanottajien yhteistä maailmaa.

Ja tätä monikerroksista tulkintatoimintaa olen pyrkinyt omassa väitöskirjassani kuvaamaan.

Lähteet

Lehtinen, Esa 2002: *Raamatun puhuttelussa: Teksti, kokemus ja vuorovaikutus adventistien raamatuntutkistelussa*. Acta Universitatis Tamperensis 891. Tampere: Tampereen yliopisto.

Riikka Nissi: *Totuuden jäljillä. Tekstin tulkinta nuorten aikuisten raamattupiirikeskusteluissa*. Jyväskylä Studies in Humanities 145. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 2010. https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/25647.

Sähköposti: etunimi.m.sukunimi@jyu.fi